

הרב גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס "גם אני אודך"

בני ברק

טעם שאין מברכים על השינה בסוכה

(א) בתוספות ברכות (דף י"א ע"ב ד"ה שכבר נפטר) הקשו מפני מה אין אנו מברכים "לישן בסוכה"? ותירצו התוס' שם דברכה דאכילה שמברכים "לישב" פוטרנו.

עוד תירצו שם, משום שמא לא יישן, והוי ברכה לבטלה, שהרי אין בידו לישן כל שעה שירצה, ע"כ.

והקשה במהר"ץ חיות (שם) אם כן מדוע מברכים את ברכת "המפיל" לפני השינה, ואין אנו חוששים שמא לא יירדם, ותהיה ברכתו לבטלה?

(ב) ותירץ המהר"ץ חיות שם, ששאני ברכת "המפיל" דהברכה היא על טבע השינה אשר נתן ה' לכל יצורי חלד, ואע"ג דלא יישן עתה, מ"מ ענין השינה ישנה בעולם, אבל הכא עיקר הברכה על שינה בסוכה, וכתבו שפיר התוס' שמא לא יישן עתה, עכ"ל.

(ג) וכעין זה תירץ האליה רבה (בסימן רל"ט) בתירוץ השני, וז"ל: שהמפיל הוא על מנהגו של עולם כמו ברכת הנותן לשכוי בינה, ואפילו לא יישן – מברך, עכ"ל.

וע"ע בחיי אדם (כלל ל"ה סעיף ד) שכתב וז"ל: ...בלילה אפילו לא יישן כלל לא הוי לבטלה, דיש לומר דתיקנו אותה על מנהג העולם, כמו ברכת השחר, כן נראה לי, עכ"ל.

ואולם יש לציין שבביאור הלכה (סימן רל"ט סעיף א' בר"ה סמוך) כתב וז"ל: ועיין בח"א שמצדד לומר דאפילו לא היה יכול אח"כ כלל לישן ג"כ אין הברכה לבטלה, דעל מנהגו של עולם הוא מברך, וכן משמע בחד תירוצא באליה רבא. ולענ"ד צ"ע בזה אחרי דברכה זו מברך על עצמו המפיל חבלי שינה על עיניו וכו', וכעין שכתב השע"ת בסימן מ"ו לענין

(ג) עוד תירץ האליה רבה (שם) וז"ל: דברכת המפיל הוא על טבע שינה שאי אפשר שלא יישן, אבל סוכה אם מצטער לא יישן כלל. עכ"ל.

(ד) בספר הנפלא "מרפסין איגרי" [שהו"ל הג"ר יהודה חיון שליט"א] תירץ הרה"ג ר' משה ברים שליט"א (פרשת אמור, עמודים ש-שא) וז"ל: יש הסוברים שברכת המפיל נתקנה על שינתו של האדם, ועל כן צריך האדם לאומרה רק בשעה שהשינה באה עליו, וכפי שכתב בסדר היום "כי איך יברך המפיל שינה, והשינה עדיין לא באה, אלא שהוא מכין לה מקום שתבוא, ודאי ברכה לבטלה היא" (וכ"כ במשנה ברורה סימן רל"ט ס"ק ג' ובביאור הלכה שם), גם לפי דעתם, שונה מצות שינה בסוכה שבה לא תיקנו לברך לישן בסוכה, אפילו כאשר רואה שהשינה באה עליו, זאת משום שלא יתכן לומר "וציונו לישן בסוכה", מאחר שלא יתכן ציווי על השינה, שאינה בידו של אדם ועלול שלא להירדם. וזו כוונתם של בעלי התוספות, שבכך שונה ברכת המפיל, שאינה אלא שבח להקב"ה שמפיל שינה על עיניו, ואין בה הזכרת ציווי לישון. עכ"ל.

(ה) ולענ"ד נראה לתרץ בס"ד, דדוקא בסוכה חששו שלא יירדם האדם ויהיה ברכה לבטלה שבירך "לישן בסוכה", משום שבסוכה מצוי הרבה סיבות שלא יצליח להירדם, כגון מפני הרוח, או משום שחושש מגנבים וליסטים, או מפני הזבובים והפרעושים וכדו' (כבשו"ע או"ח סימן תר"מ סעיף ד' לענין "מצטער"), וכל אלו הסיבות לא שכיח שיפריעו לו בבית

מקורה, אלא בסוכה שעושה במקום פתוח, ולכן חששו רק בסוכה, ולא בברכת המפיל כשמברך בביתו כשהולך לישון.

וא"ת לפי דברינו, א"כ גם ברכת המפיל לא יברך בסוכה, שמא לא ירדם מפני הרוח וכדו'?

י"ל שלא פלוג רבנן, וכיון שתיקנו לברך המפיל כל לילה, נשארה גם התקנה לברך המפיל בסוכה, משא"כ ברכה חדשה לא רצו לתקן בסוכה, דיש חשש גדול שלא ירדם וכנ"ל, כן נראה לענ"ד, ואתי שפיר היטב בעז"ה. (אולם יש לעיין אם שייך לומר "לא פלוג" גם לגבי חשש ברכה לבטלה).

הנה כל המועדים שנתן לנו השי"ת יש מהם שמורים על לשעבר ויש מהם שמורים על העתיד, דהנה בפסח מצות הסדר ומצות המצה וכל השבעת ימים כולם הוראה על מה שהשי"ת עזר לנו, ושבעות על מתן ורה, וחג הקטיר ביכורי מעשיך שהמצוה היא על לשעבר, וכן חג האסיף וחג הסוכות בצאת השנה שהיא עת אסיפת התבואה של השנה שעברה, וגם המצות שבאלו הימים מורים על לשעבר, ור"ה מורה על לעתיד כדאיתא [ר"ה ח']. מראשית השנה ועד אחרית שנה שבראשית השנה נגזר מה יהיה בסופה שהשי"ת נותן לנו שנה טובה, אמנם יוה"כ שהוא מצות תשובה זה כולל שנה שעברה ושנה הבאה, ימים שעברו וימים הבאים, וכוללים כל ימי חייו של האדם, וצריכם לזכור תמיד כל יו"כ פ, יוה"כ פ שעברו ויה"כ פ הבאים.

וזה המכוון שנקט הכתוב בקרבנות יוה"כ, ויעש כאשר צוה ה' את משה, שביוה"כ פ כלול הכל כל אשר צוה ה' את משה, כי הוא כולל כל הימים שעברו וכל הימים הבאים, ועשה אהרן הכהן לדורו ולכל ישראל ע"י עשיותיו, שע"י יוה"כ יהיה הכל כאשר צוה ה' את משה, וזה המכוון ברש"י ז"ל "כשהגיע יוה"כ עשה כסדר הזה", שבכל עת כשהגיע יוה"כ אזי ביוה"כ כלול הכל, וזה המכוון ג"כ "וטיהרו וקדשו" ופרש"י ז"ל "וטיהרו ממה שעבר וקדשו לעתיד לבוא", ולכאורה הלא כיון שטיהרו לשעבר אזי ודאי ממילא המזבח עומד בקדושתו כיון שמהירו לשעבר, ומה זה עוד משמיענו הכתוב וקדשו לעתיד לבוא, רק הרמז הוא כמו שנתבאר שהכנת יוה"כ הוא כולל כל הימים שעברו וכל הימים הבאים, וזהו וטיהרו לשעבר וקדשו לעתיד לבוא שכולל כל העתים.

(סטרעליסקער חיבור)

יוה"כ הוא כולל כל הימים, כפרש"י בתהלים ימים יוצרו ולו אחד בהם, שהיא יוה"כ, רמז לדבר יום כיפור מספרו שס"ד.

(פנים יפות, פ' אחרי)

הרב הקדוש רבי משה לייב סאטווער זצ"ל פעם אחת בער יום כיפור לא בא לתפלת כל נדרי, וכל העולם המתין עעליו חפשו אותו עד שמצאוהו בהקדש אצל החולים, כי אמר כל העולם ילכו להתפלל והחולים ישארו לבדם.

(שלשה עדרי צאן)